

УДК [УДК 378.016:81'243]:01.895:004.9
ORCID: 0000-0002-4333-9026

Безлюдна Віта,
доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
e-mail: vitabz@ukr.net

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ У ЗВО

Анотація. У статті проаналізовано ефективність застосування інноваційних технологій в процесі викладання іноземних мов у немовних закладах вищої освіти. Схарактеризовані поняття «інновація», «освітні інновації», «інноваційне навчання» в контексті іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей закладів вищої освіти. З'ясовано, що інноваційні технології в процесі викладання іноземних мов у ЗВО науковці розглядають на основі принципів компетентнісного, діяльнісного і комунікативного підходів, в розробці ефективних моделей навчання, заснованих на системних дослідженнях, застосуванні сучасних методів навчання, залучення студентів до проектної діяльності, використання проблемних методів, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій. Акцентовано увагу на тому, що найбільш ефективними серед освітніх інновацій, які сприяють вивченню іноземних мов у немовних ЗВО є інтерактивні та інформаційно комунікаційні технології, які надають навчальному процесу діалогічного характеру, які дозволяють значно удосконалити та полегшити вивчення іноземної мови. проведене дослідження підтверджує ефективність і результативність застосування інноваційних технологій в процесі викладання іноземних мов у немовних ЗВО, які надають необмежені можливості для самостійної роботи студентів, є тими засобами, за допомогою яких викладачі можуть розвивати індивідуальні особливості студентів, їх інтелектуальні, комунікативні та

творчі здібності, критичне мислення, підвищувати мотивацію до вивчення іноземної мови, створити комфортне середовище навчання.

Ключові слова: інновації, інноваційні технології, іноземні мови, заклади вищої освіти.

*Vita Bezliudna, Doctor of Pedagogics, professor,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University*

**EFFICIENCY OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES APPLICATION
IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES AT NON-
LANGUAGE SPECIALTIES IN HIGHER EDUCATIONAL
INSTITUTIONS**

Innovative processes in the field of education and innovation as a scientific discipline are designed to reveal the essence of scientific design and masterful implementation of innovative technologies, to identify regular links between traditions and innovations, to substantiate management models of systemic innovations in educational institutions.

The article analyzes the effectiveness of innovative technologies in the process of teaching foreign languages at non-language specialties higher educational institutions. The concepts of "innovation", "educational innovations", "innovative learning" in the context of foreign language training of students of non-language specialties of higher education institutions are characterized. It was found out that innovative technologies in the process of teaching foreign languages in higher education institutions are considered by scientists on the basis of the principles of competence, activity and communicative approaches, in developing effective teaching models based on systematic research, application of modern teaching methods, involvement of students in project activities, problem methods using, application of information and telecommunication technologies. The author emphasized that the most effective among educational innovations that promote the study of foreign languages in non-language higher education institutions are interactive and information and communication technologies that give the educational process a dialogical nature, which can significantly improve and

facilitate foreign language learning. The study confirms the effectiveness and efficiency of innovative technologies in the teaching of foreign languages in non-language HEIs, which provide unlimited opportunities for independent work of students, are the means by which teachers can develop individual characteristics of students, their intellectual, communicative and creative abilities, increase motivation to learn a foreign language, create a comfortable learning environment.

Key words: innovations, innovative technologies, foreign languages, institutions of higher education.

Постановка проблеми. Питання про підвищення ефективності навчання у освітніх закладах є одним із найстаріших в історії людства. Пошук оптимальних форм і методів у вищій школі нерозривно пов'язаний з розвитком інноваційних технологій, які можуть мати вирішальне значення у професійній підготовці майбутніх учителів. Інноваційні технології стали невід'ємним засобом і в процесі викладання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей у закладах вищої освіти. Вони дозволяють студентам вливатися в автентичну комунікацію у професійному оточенні, отримувати сучасну інформацію про професії, обмінюватися своїми ідеями.

Упровадження реформ Болонського процесу на рівні вищої педагогічної освіти в Україні позначилося на викладанні іноземних мов у закладах вищої освіти (ЗВО) і започаткувало позитивні зміни як в організаційному, так і в змістовному аспектах. Насамперед істотно змінився соціокультурний контекст вивчення іноземної мови. Значно зросла її освітня і самоосвітня функції, професійна значущість на ринку праці загалом, що спричинило посилення мотивації до вивчення іноземних мов на немовних спеціальностях, особливо англійської як мови міжнародного спілкування.

В Україні рівень володіння іноземними мовами оцінюється у діапазоні від середнього до низького. Слід відмітити, що наша країна займає 41 місце у рейтингу знання англійської мови EF English Proficiency Index, що вказує на низький рівень [11]. Однак володіння англійською є важливою навичкою, яка

необхідна сучасному спеціалісту, особливо з огляду на Угоду про асоціацію України з Євро Союзом та поглиблення економічних і торгівельних відносин між Україною та країнами Євро Союзу. Результати онлайн-дослідження (2015 р.), проведеного маркетинговою компанією Taylor Nelson Sofres показали, що 89% українців вивчали англійську мову, однак лише 18% оцінили свій рівень володіння нею вище середнього [5].

Ураховуючи такі показники Т. П. Старовойт стверджує, що ефективність вивчення англійської мови недостатня. У зв'язку з цим виникає питання про застосування інноваційних технологій, що впливають на успішність у вивченні іноземної мови, зокрема англійської, що особливо актуально у випадку навчання студентів, які навчаються на немовних факультетах і від самого початку вступу до ЗВО характеризуються нижчим рівнем знання англійської та є не настільки зацікавленими у вивченні іноземних мов як ті студенти, які обрали лінгвістичні спеціальності [8].

Знання іноземної мови в Україні, зокрема англійської відіграє надзвичайно важливу роль, адже англійська – це лідер серед мов Інтернету; це мова науки: 80% видань публікуються англійською мовою, усі міжнародні конференції, семінари однією з робочих мов мають англійську мову; це інструмент навчання для міжнародних освітніх закладів і онлайн-платформ; англійська – мова дипломатії: офіційна мова Європейського союзу, ООН, НАТО й Європейської Асоціації Вільної Торгівлі. Важливо усвідомити те, що розв'язання комплексу завдань, пов'язаних з приєднанням України до європейського освітньо-наукового простору на основі підготовки майбутніх професіоналів знаходиться в площині рішень, спрямованих на новий інноваційний, науково-технологічний розвиток України. Це – перш за все, нова філософія освітньої діяльності, нові принципи організації навчального процесу, новий тип відносин між викладачем та студентом, це, зрештою нові технології опанування знань і повна прозорість навчального процесу [10].

2016 рік став переломним етапом процесу іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей у закладах вищої освіти України,

оскільки був оголошеним роком англійської мови (Указ «Про оголошення 2016 Роком англійської мови в Україні» (2015)). Указ був спрямований на вдосконалення законодавства щодо визначення переліку посад наукових, педагогічних та науково-педагогічних працівників у ЗВО і наукових установах, які пов'язані з володінням англійською мовою, та запровадження вимоги щодо англомовної компетентності для присвоєння вчених звань та присудження наукових ступенів. Кабмін України отримав завдання розробити й затвердити низку заходів на 2016 та наступні роки, спрямованих на активізацію вивчення українцями англійської мови. Серед таких заходів було запровадження теле- та радіопрограми з вивчення англійської мови, демонстрування фільмів англійською із субтитруванням державною мовою тощо [9].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У значній кількості досліджень і публікацій увага науковців зосереджувалася на застосуванні інноваційних технологій у закладах вищої освіти й організації навчального процесу у ЗВО на сучасному етапі розвитку вищої освіти (Бистрова Ю. В, Павелків К. М., Полат Є. С., Ципко В. В. та ін.).

Однак, існує незначна кількість досліджень, присвяченій проблемі застосування інноваційних технологій в процесі вивчення іноземних мов у немовних закладах освіти. Зокрема, Старовойт Т. П., Григоренко Т. О. у своїй праці розглядають мотиваційні чинники, які сприяють успішності у вивченні англійської мови студентами «немовних» спеціальностей. У посібнику Гришкової у четвертому розділі ґрунтовно проаналізовані інноваційні методи навчання іншомовної мовленнєвої діяльності студентів нефілологічних спеціальностей.

Метою статті є аналіз ефективності застосування інноваційних технологій в процесі викладання іноземних мов у немовних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи модернізацію вищої педагогічної освіти як перманентний процес,

схарактеризуємо поняття «інновація» в контексті іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей закладів вищої освіти.

На думку багатьох дослідників, інноваційні процеси в галузі освіти та інноватика як наукова дисципліна покликані розкривати сутність наукового проектування і майстерного втілення інноваційних технологій, виявляти закономірні зв'язки між традиціями та новаціями, обґрунтовувати управлінські моделі системних нововведень в установах і закладах освіти [4].

Освітня інновація характеризується нововведеннями в галузі психолого-педагогічних, соціально-економічних та науково-виробничих досліджень, спрямованих на якісне покращення освітнього процесу. До соціально-економічних інновацій в освіті відносять сучасні технології розвитку особистості, нововведення в правове забезпечення системи освіти, економіку освіти; до науково-виробничих – комп'ютерні й телекомунікаційні, матеріально-технічне оснащення; до психолого-педагогічних – нововведення в навчальному, виховному й управлінському процесах [3, с. 135].

На думку Гришкової Р. О. інноваційне навчання іноземної мови передбачає відмову від переказу навчальних текстів й інших репродуктивних методів навчання та перехід до рівноправного діалогічного спілкування, моделювання реальних життєвих ситуацій, упровадження інтерактивних видів роботи: методу проектів, мозкової атаки, кейс-методу, рольових ігор тощо. Воно сприятиме формуванню критичного мислення студентів та здатності застосовувати отримані знання в конкретних ситуаціях професійного спілкування [3, с. 135].

Зарубіжні учені М. Мюльдер, Дж. Галікерс, Х. Біманс, Р. Весселін розглядають «іншомовну підготовку студентів у контексті компетентнісної парадигми, як найбільш розвиненої і популярної нині у світі, якщо йдеться про підготовку фахівців. Зазначимо, водночас, що компетентнісний підхід досить широко представлений і в українській педагогічній науці, тому ці

засади формування іншомовної компетентності фахівців розроблені й розробляються далі в численних наукових розвідках» [6].

У контексті вищесказаного, зауважимо, що в українських ЗВО інноваційні методики в процесі вивчення іноземних мов базуються, в основному, на комунікативному підході, інтерактивній та кооперативній моделях навчання. Використання інтерактивної моделі передбачає моделювання реальних ситуацій, спрямованих на спільне вирішення конкретних комунікативних завдань. Таким чином, студент діє в команді і нарівно з іншими учасниками активного навчання бере участь у навчальному процесі. При цьому, створюється атмосфера, яка сприяє іноземномовній комунікації, а окремі елементи гри та драматургії забезпечують належний емоційний фон для реалізації поставленого завдання. Інтерактивна модель сприяє розвитку навиків критичного мислення, студенти навчаються слухати та аналізувати різноманітні судження, а також робити власні висновки та пропонувати власне комунікативне рішення. Викладач, зі своєї сторони, виконує роль інструктора, спостерігача та своєрідного арбітра, який скеровує навчальний процес, робить аналіз помилок на фінальному етапі та виносить критично-оціночні судження щодо ефективності та успішності комунікативного продукту [7].

Сьогодні інноваційні технології в процесі вивчення іноземних мов у ЗВО науковці розглядають на засадах принципів компетентнісного, діяльнісного і комунікативного підходів; в розробці ефективних моделей навчання, заснованих на системних дослідженнях. Вивчення іноземної мови у ЗВО вбачають у: застосуванні сучасних методів навчання; залученні студентської молоді до проектної діяльності; використанні проблемних методів; застосуванні ІКТ (робота з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов (система мультимедіа), дистанційних технології; створення презентацій в програмі Power Point; використанні інтернет-ресурсів; навчанні іноземної мови в комп'ютерному середовищі (електронна пошта, форуми, блоги тощо); формуванні цілей і змісту навчання в рамках

гуманістичної педагогіки, в розробці системи контролю результатів, яка мотивує студентів до самовдосконалення і самостійної роботи над рівнем володіння іноземною мовою і після закінчення ЗВО [1].

Поряд із вищезначеними інноваціями, розвиваються методологічні засади навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. Так, до основних концептуальних положень дистанційного навчання іноземних мов Є. С. Полат відносить: обов'язкову самостійну практику студента у мовленнєвій діяльності; інтерактивну взаємодію студента і викладача; ефективний зворотній зв'язок; використання різноманітних видів самостійної діяльності студентів з переважним застосуванням нових педагогічних технологій. При цьому основними методичними принципами організації дистанційної системи навчання є комунікативність; свідомість; наочність; принцип опори на рідну мову студентів; доступність; позитивний емоційний фон [7].

Найбільш ефективними та результативними серед освітніх інновацій, які сприяють вивченню іноземних мов у немовних ЗВО є інтерактивні та інформаційно комунікаційні технології, які надають навчальному процесу діалогічного характеру, які дозволяють значно удосконалити та полегшити вивчення іноземної мови, а також дозволяють забезпечити оптимізацію процесу навчання з точки зору економії аудиторного часу, актуалізацію та активізацію пошуку студентами нових знань, стимулюють викладачів до пошуку нових форм, методів організації навчально-виховного, дозволяють відчувати себе упевненими в собі нарівні з іншими, подолати страх перед мовним бар'єром [1].

Загалом, в освітній практиці українських закладів вищої освіти домінують окремі технології, які можна класифікувати наступним чином:

➤ структурно-логічні – передбачають поетапну організацію навчання, що забезпечує логічну послідовність постановки і вирішення дидактичних завдань;

- інтеграційні – дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь;
- професійно-ділові ігрові – дидактичні системи використання різноманітних ігор (формують вміння вирішувати завдання на основі компромісного вибору);
- тренінгові засоби – система діяльності для відпрацювання окремих алгоритмів вирішення типових практичних завдань за допомогою комп'ютера;
- інформаційно-комп'ютерні, що реалізуються через різноманітні навчальні програми (тренінгові, контролюючі, інформаційні);
- діалогово-інформаційні – сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах [2, 28].

Висновки. Таким чином, проведене дослідження підтверджує ефективність і результативність застосування інноваційних технологій в процесі викладання іноземних мов у немовних ЗВО, які надають необмежені можливості для самостійної роботи студентів, є тими засобами, за допомогою яких викладачі можуть розвивати індивідуальні особливості студентів, їх інтелектуальні, комунікативні та творчі здібності, критичне мислення, підвищувати мотивацію до вивчення іноземної мови, створити комфортне середовище навчання.

Актуальними напрямом подальшого наукового пошуку вважаємо дослідження переваг та недоліків змішаного навчання в процесі вивчення іноземних мов у немовних закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безлюдна, В. В. Основні види інноваційних технологій в процесі вивчення іноземних мов. Інноваційний розвиток вищої освіти : глобальний та національний виміри змін: матеріали II Міжнародної науково-практичної

конференції. Т. 2. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. С. 23–25.

2. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Правове та інноваційне суспільство*. 2015. № 1 (4). С. 27–31.

3. Гришкова Р. О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів]. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 220 с.

4. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х. Ш.; наук. ред. Арістова А. В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. К. : НТУ, 2017. 172 с.

5. Лише 18% українців володіють англійською на рівні вище середнього – дослідження TNS. Електронний ресурс. Режим доступу: http://ipress.ua/news/lyshe_18_ukraintsiv_volodiyut_angliyskoyu_na_rivni_vyshche_serednogo_doslidzhennya_tns_148516.html.

6. Павелків, К. М. Іншомовна підготовка майбутніх фахівців соціального профілю: чинники та суперечності в реалізації. *Молодь і ринок*. 2018. № 11. С. 79-86.

7. Полат Е.С. Интернет в системе дистанционного обучения иностранным языкам [Электрон. ресурс]. Режим доступа: <http://www.ito.su/1998/3/polat.html>.

8. Старовойт Т. П., Григоренко Т. О. Мотиваційні чинники, які сприяють успішності у вивченні англійської мови студентами «немовних» спеціальностей. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 175–179.

9. Указ Президента України №_641 / 2015 «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні».

10. Ципко В. В. Вища освіта України у процесі інтеграції до Європейської освітньої системи [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Pedagogica/53660.doc.htm

11. Шепелева Е. А. Особенности учебной и социальной самоэффективности школьников: автореф. дисс. к-та психол. наук. М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, 2008. 24 с.

REFERENCES

1. Bezlyudna, V. V. (2015). Osnovni vydy innovatsiynykh tekhnolohiy v protsesi vyvchennya inozemnykh mov. Innovatsiynyy rozvytok vyshchoyi osvity : hlobal'nyy ta natsional'nyy vymiry zmin: materialy II Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi. T. 2. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 23–25 [in Ukrainian].

2. Bystrova Yu. V. (2015). Innovatsiyni metody navchannya u vyshchiy shkoli Ukrayiny. *Pravove ta innovatsiyne suspil'stvo*, 1 (4), 27–31 [in Ukrainian].

3. Hryshkova R. O. (2015). Metodyka navchannya anhliys'koyi movy za profesiynym spryamuvanniam studentiv nefilolohichnykh spetsial'nostey: [navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv]. Mykolayiv: Vyd-vo CHDU im. Petra Mohyly [in Ukrainian].

4. Innovatsiyni tekhnolohiyi navchannya: navch. posibn. dlya stud. vyshchyykh tekhnichnykh navchal'nykh zakladiv (2017). [Kol. avtoriv; vidp. red. Bakhtiyarova KH.SH.; nauk. red. Aristova A.V.; uporyadn. slovnyka Volobuyeva S.V.]. K. : NTU [in Ukrainian].

5. Lyshe 18% ukrayintsiv volodiyut' anhliys'koyu na rivni vyshche seredn'oho – doslidzhennya TNS. Élektronnyy resurs. Rezhym dostupu: http://ipress.ua/news/lyshe_18_ukrayintsiv_volodiyut_angliyskoyu_na_rivni_vyshche_serednogo_doslidzhennya_tns_148516.html [in Ukrainian].

6. Pavelkiv K. M. (2018). Inshomovna pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv sotsial'noho profilyu: chynnyky ta superechnosti v realizatsiyi. *Molod' i rynek*, 11, 79-86 [in Ukrainian].

7. Polat E. S. Ynternet v systeme dystantsyonnoho obuchenyya ynostrannym yazykam [Élektron. resurs]. Rezhym dostupu: [http:// www.ito.su/1998/3/polat.html](http://www.ito.su/1998/3/polat.html) [in Russian].

8. Starovoyt T. P., Hryhorenko T. O. (2018). Motyvatsiyni chynnyky, yaki spryyayut' uspishnosti u vyvchenni anhliys'koyi movy studentamy «nemovnykh» spetsial'nostey. *Molodyy vchenyy*, 8. 175–179 [in Ukrainian].

9. Ukaz Prezydenta Ukrayiny № 641 / 2015 «Pro oholoshennya 2016 roku Rokom anhliys'koyi movy v Ukrayini» [in Ukrainian].

10. Tsypko V. V. (2010). Vyshcha osvita Ukrayiny u protsesi intehratsiyi do Yevropeys'koyi osvitynoyi systemy [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Pedagogica/53660.doc.htm [in Ukrainian].

11. Shepeleva E. A. (2018). Osobennosty uchebnoy y sotsyal'noy samoéffektyvnosty shkol'nykov: avtoref. dyss. k-ta psykhol. nauk. M.: MHU ym. M.V. Lomonosova [in Russian].